

PEREGRINATIO HEINSIANA ONDERZOEK NAAR DE PLAATSEN WAAR DANIEL HEINSIUS TE LEIDEN GEWOOND HEEFT EN NAAR DE PLAATS VAN ZIJN GRAF

door

H. J. de Jonge

Onder[*] de voorstellen die in 1874 werden gedaan voor de viering van het driehonderdjarig bestaan van de Leidse universiteit, was ook dat van enkele hoogleraren die opperden, aan een aantal huizen waarin voorheen de beroemdste professoren der universiteit hadden gewoond gedenksteden te doen aanbrengen, waarop naam, geboorte- en sterfjaar van de vroegere geleerde bewoner stonden aangegeven.[1] Het voorstel is door de vergadering van hoogleraren overgenomen, doch jammer genoeg niet uitgevoerd. Jammer, want als iemand in bepaalde historische gebeurtenissen belangstelt, zal de plek waar deze „plaats hadden” hem zelden onberoerd laten, en waarom zou de universiteit deze elementaire historische ervaring niet wat extra kansen bieden – zo niet in 1875, dan wellicht in 1975?

Ook toen kort geleden de Amerikaanse literatuur-historicus Paul R. Sellin werkte aan zijn monografie over de Leidse hoogleraar Daniël Heinsius, intrigeerde hem de vraag, waar de door hem bestudeerde geleerde te Leiden geleefd en gewerkt had. Aan zijn boek *Daniël Heinsius and Stuart England*[2] voegde Sellin een aanhangsel toe, dat speciaal „Heinsius” Addresses at Leiden” behandelt. Hierin staan heel wat nieuwe gegevens, maar het overzicht is noch volledig, noch vrij van enkele vergissingen, wat men de auteur gezien de omstandigheden allerminst kwalijk kan nemen. Hieronder trachten wij opnieuw na te gaan, waar Heinsius vanaf zijn eerste inschrijving aan de Leidse universiteit tot zijn dood heeft gewoond. Tevens zullen wij de plaats bepalen, waar hij begraven is. Tot dusver werd het voor onmogelijk gehouden, deze plaats aan te wijzen.

Het zal blijken, dat Heinsius te Leiden op minstens tien verschillende adressen gewoond heeft. Maar ook vóór zijn komst te Leiden had hij al

veel gezworven. Hij was in 1580 te Gent geboren. In 1583 werd hij via Zeeland naar Londen gebracht, vanwaar hij na enkele maanden met zijn ouders weer verhuisde naar Delft, vandaar naar Rijswijk en vervolgens naar Den Haag. De Latijnse school bezocht hij te Vlissingen. Als zestienjarige werd hij naar Franeker gestuurd om rechten te studeren, maar met zijn studiegenoot Crucius komt hij in 1598 naar Leiden. Aan deze stad zal zijn carrière hem weldra binden, en wel voor het leven. Na sinds 1603 een buitengewoon hoogleraarschap in de dichtkunst, en sinds 1605 een zelfde functie voor Grieks bekleed te hebben, werd hij in 1609 gewoon hoogleraar Grieks. Zijn professoraat combineerde hij vanaf 1607 met de functie van bibliothecaris der universiteit en vanaf 1609 bovendien met het secretariaat van de vergadering der hoogleraren. In 1613 krijgt hij tenslotte het eervolle professoraat in de geschiedenis. Behalve zijn universitaire functies bekleedde hij in 1618/9 nog het secretariaat voor de afgevaardigden van de Staten Generaal op de Synode te Dordrecht, en sinds 1627 het ambt van officieel geschiedschrijver van Holland en West-Friesland. Ofschoon Heinsius een van de grootste autoriteiten van zijn eeuw op het gebied der klassieke studiën was, heeft hij herhaaldelijk Nederlandstalige poëzie het licht doen zien: daardoor is hij een baanbreker voor de Nederlandse dichtkunst geworden. Ook op andere terreinen heeft Heinsius grote invloed geoefend, bij voorbeeld op de litteratuurtheorie in Frankrijk en Engeland, op de poëzie in Duitsland, en op de tekstvorm van het Griekse Nieuwe Testament.

Op welke plaatsen in Leiden moet men zich voorstellen dat Heinsius gewoond en gewerkt heeft? Het onderstaande geeft hierop een zo volledig mogelijk antwoord. Een enkel adres is nog niet, of nog niet precies bekend. Als eenmaal het bewaard geblevene van Heinsius' correspondentie verzameld of geïnventariseerd zal zijn, zal het ontbrekende misschien kunnen worden aangevuld. Zolang zo'n collectie op zich laat wachten, kunnen deze bladzijden wellicht helpen een bepaald facet van Heinsius' verblijf te Leiden te belichten: dat van zijn steeds wisselend domicilie.

1. September 1598. Bij Willem Macar

Toen de achttienjarige Heinsius zich op 30 september 1598 voor het eerst aan de Leidse universiteit liet inschrijven, gaf hij als zijn adres op „apud Guilielmum Macarium” (bij Willem Macar).[3] Daar aankomende studenten verplicht waren zich binnen acht dagen na hun aankomst te Leiden te laten inschrijven, zal Heinsius kort voor de 30ste september bij Macar zijn intrek hebben genomen. Tegelijk met hem is blijkbaar zijn studievriend uit Franeker, de evenals hij zelf uit Vlaanderen afkomstige theologische student Jac. Crucius[3a] bij Macar ingetrokken; deze immers heeft zich op dezelfde dag als Heinsius laten inschrijven en daarbij hetzelfde adres opgegeven. De achternaam Macar (Makare, Makaer, Makaert, Maquart, Macquart, Mackar) komt in het toenmalige Leiden herhaaldelijk voor, maar een Willem van die naam hebben wij nog niet kunnen vinden. Daar-

door is het niet mogelijk dit adres te localiseren. Overigens blijkt Heinsius dit adres reeds begin februari 1599 verlaten te hebben. Hij heeft er dus hoogstens vier maanden gewoond, wellicht korter.

2. Februari 1599. Op het Pieterskerkhof, nu Kloksteeg 17

Ten tijde van de recensie (jaarlijkse herinschrijving van studenten) in februari 1599 vermeldde de door de pedel tevoren gereed gemaakte recensierol als adres van Heinsius: „by Willem Lieuens”. [4] Heinsius heeft kennelijk geen aanleiding gehad deze opgave te laten wijzigen. De latijnse weergave van de recensie van dit jaar luidt voor hem: „Daniel Heynsius Gandensis. an. XVIII. st. Juris. apud Guilielmum Leuini.” [5] (Daniël Heinsius, uit Gent. 18 jaar oud. Student in de Rechten. Woonachtig bij Willem Lievens). Daar de recensie elk jaar plaats vond binnen de veertien dagen na de inauguratie van de rector der universiteit (8 februari), geeft de geciteerde opgave de situatie van februari 1599 weer. – Willem Lievens(z) was, blijkens het kerkelijk ondertrouw-register, [6] een gereformeerde bakkersknecht afkomstig uit Gent, dus oud-stadgenoot van Heinsius zelf. Op 16 april 1594 ging Lievens met een Vlaamse in ondertrouw. Twee maanden daarna, op 20 juni 1594, liet hij zich in het *Poorterboek* inschrijven als „backer van Gent”. [7] In 1606 blijkt hij reeds te zijn overleden, [8] maar zijn weduwe staat dat jaar nog te boek als eigenaresse van de twee eerste huizen aan de zuidzijde van het Pieterskerkhof, oostwaarts op. [8a] Vergelijking van het register van het *Schoorsteengeld 1606* met de plattegrond van het Pieterskerkhof tegen 1590 getekend door Van Dulmenhorst, kaart 8, [9] leert, dat de huizen van mevrouw Lievens op de plattegrond nog één pand vormen, op naam van Dirck Jansz Coster. Thans staat op dezelfde plaats het pand Kloksteeg 17. Heinsius kan hier niet langer dan tot enige tijd na september 1599 gewoond hebben. Ruim een jaar na zijn aankomst te Leiden heeft zijn vader, die bemerkte had dat Daniël de rechtenstudie waartoe hij naar de universiteit was gezonden heimelijk combineerde met ernstige literaire studiën, plotseling uit Leiden teruggeroepen, zoals Daniël zelf verhaalt. [10] Aan het Pieterskerkhof zal hij dus nauwelijks een jaar gewoond hebben, tot ongeveer eind 1599.

3. Oktober 1600. Op de Breestraat, hoek Vrouwensteeg, nu Breestraat 48

Met Heinsius' mededeling, dat hij ruim een jaar („annum amplius”) na de aanvang van zijn studie te Leiden werd teruggeroepen, correspondeert het feit, dat zijn naam in de recensierol van februari 1600 ontbreekt. Zijn verblijf buiten Leiden valt, volgens onze berekening, van eind 1599 tot begin oktober 1600. [11] Op 11 oktober 1600 heeft hij zich namelijk opnieuw laten immatriculeren (inschrijven). [12] Hij woont nu „apud Raphelengium”, d.w.z. bij de boekdrukker, uitgever en boekhandelaar Franciscus Raphelengius Jr, laatste eigenaar van de *Officina Plantiniana*. Deze fir-

ma was gevestigd op de Breestraat, hoek Vrouwensteeg, op een gedeelte van het perceel dat nu door de studentensociëteit Minerva wordt ingenomen.[13] Mogelijk was dit onderdak slechts bedoeld als van voorlopige aard, voor zolang Heinsius geen geschikte andere ruimte kon vinden. Men kan echter ook verband zien tussen dit onderdak en het feit dat in 1600 Heinsius' tekstuutgave van Silius Italicus, en in 1601 zijn commentaar daarop en een uitgave van Seneca uitkwamen bij Raphelengius. Bij hem schijnt hij, zoals hieronder blijken zal, wel een heel jaar te hebben gewoond.

4. Na 7 oktober 1601. Op het Gansoord, nu Nieuwe Rijn 16

In de lijst van oudere-jaars studenten opgemaakt voor de recensie van februari 1601 was als Heinsius' adres aangetekend „apud Raphelengium”. [14] Waarschijnlijk heeft Heinsius dit adres in februari 1601 als correct bevestigd. Want weliswaar is de opgave doorgehaald en met een latere pen gecorrigeerd, maar in een andere lijst van de in 1601 gerecenseerde studenten, gedateerd 7 oktober, [15] is nog steeds „apud Fr. Raphelengium” Heinsius' adres. Het ziet er dus naar uit, dat de pedel eerst ná 7 oktober 1601 een „adreswijziging” van Heinsius heeft ontvangen, en dat deze later niet meer verwerkt is in de lijst van oktober. De wijziging bestond hierin, dat Heinsius verhuisd was naar het huis van Bruyn Huyberts, wiens naam in de recensie van 1601 genoteerd werd boven het doorgehaalde „Raphelengium”. Bruyn Huyberts was de eigenaar van een huis aan het Gansoord (nu Nieuwe Rijn), en wel het achtste vanaf de „Lange Corenbrugsteeg” (nu Burgsteeg) westwaarts, toentertijd het zeventiende vanaf de Visbrug. [16] Momenteel staat hier het pand Nieuwe Rijn 16 (boekhandel Kooyker), en daarvan – vanaf de straat gezien – de rechterkant met de onlangs rerestaureerde pui (met de drie wat uitstekende étalages). Bij Bruyn Huyberts heeft Heinsius echter hooguit enkele maanden gewoond.

5. Februari 1602. Op de Papengracht

Bij de recensie van februari 1602 blijkt Heinsius alwéer verhuisd te zijn. Nu luidt zijn adres „tote Weduwe Wenoch opte papegraft”. [17] Met een andere pen is de hele opgave betreffende Heinsius echter weer doorgehaald, zonder dat een correctie werd aangebracht. De verklaring hiervoor is misschien, dat vanaf medio 1602 Heinsius niet meer als student-kostganger gold, maar als „professor extraordinarius”, als hoedanig hij datzelfde jaar in de lijst van professoren werd ingeschreven. [18] Op 8 mei 1602 was hem immers toegestaan enkele academische lessen te geven, en op 9 september had hij daarmee een aanvang gemaakt. [19] In 1603 komt Heinsius' naam dan ook in het geheel niet meer in de recensierol voor, maar wel staat hij dat jaar weer onder de „professores extraordinarii”. [20] Dat Heinsius in 1602 en minstens tot 7 februari 1603 op de Papengracht woonde, blijkt

eveneens uit de adresseringen op de brieven die Hugo de Groot in 1602 en 1603 aan Heinsius stuurde, en wel op 11 en 29 augustus 1602 en 7 februari 1603.[21] Deze adresseerde De Groot aan Heinsius „ten huysse van Juffrouw Wijnhof(f) op de Papegracht”. Welk huis op de Papengracht dat van de weduwe Wenoch of Wijnhof was, hebben wij niet kunnen preciseren. De Papengracht heeft men zich in 1602/1603 nog als echte gracht voor te stellen: eerst in 1633 is hij overwulfd.[22] Nog in het voorjaar van 1603 heeft Heinsius het huis op de Papengracht weer verlaten.

6. Mei 1603. Weer op de Breestraat, nu 48

Op 25 mei 1603 adresseert Grotius zijn brief aan Heinsius met „ten Huijse van Rapheleng op de Bredestraat”. [23] Voor de tweede maal is Heinsius bij Raphelengius ingetrokken. Deze keer blijft hij vijf jaar lang op hetzelfde adres woonachtig. Nog op 3 maart 1608 stuurt Grotius zijn brieven voor Heinsius naar het huis van Raphelengius. Daarop volgen vele andere brieven uit 1608 zonder adres, totdat uit het adres op Grotius' brief van 5 december 1608[24] blijkt, dat Heinsius andermaal is verhuisd.

7. December 1608. In de Nonnensteeg

Op 23 april 1608 schreef Petrus Montanus Anglus an. 18 "apud D. Heinsium" zie in (A.S.F. 7, fol. 238r.)

Het oudste gegeven waaruit blijkt, dat Heinsius niet langer meer op de Breestraat woont, is de juist genoemde brief van 5 december 1608. Heinsius huist nu ergens „in de Nonnestraet”, thans – als ook toen wel – Nonnensteeg geheten. Sellin vermoedt, dat Heinsius hier niet erg lang gewoond heeft, en al omstreeks 1610 verhuisd is naar het Begijnhof. Maar daar kan Heinsius pas in 1614 gewoond hebben, zoals onder 9.b. blijken zal. Bovendien heeft Heinsius, alvorens naar het Begijnhof te verhuizen, nog op een ander adres gewoond.

8. C. 1613? Steenschuur tegenover de Vliet. Nu Rapenburg 100 à 102.

Een onvolledig gedateerd briefje van Heinsius' vriend en toekomstige zwager J. Rutgersius is geadresseerd aan „Mijn Heer Daniel Heinsius wonende op de Steenschuur tegen over de Vliet”. [25] Bedoeld moet zijn een woning waar nu Rapenburg 100 of 102 ligt, of het belendende pand hoek Scheepmakerssteeg. In de zeventiende eeuw heette immers wat nu het Rapenburg van Nonnenbrug tot Nieuwsteegbrug is aan beide zijden van de gracht ook Steenschuur. Nu geeft het briefje als datum alleen „16 Julij Hagae”, en de toespelingen zijn althans voor ons te onduidelijk om het in een bepaald jaar te dateren. Rutgers evenwel is in 1625 gestorven, en het staat vast dat Heinsius van 1614 tot 1626 op het Begijnhof woonde: het briefje kan dus op z'n laatst in juli 1613 geschreven zijn. Precies in dat jaar nu heeft Rutgers, die uit Dordrecht afkomstig was, zich als advocaat te Den Haag gevestigd, vanwaar het briefje ook gestuurd is. Een datering in 1613 lijkt derhalve aangewezen. Hoelang Heinsius al op het door

Rutgers genoteerde adres woonde vóór juli 1613, is nog niet duidelijk.

9. Voorjaar 1614-voorjaar 1626. *Faliede Bagijnhof 34/35, nu Begijnhof 1A-2A*

Op 9 mei 1618 vernemen wij voor het eerst, dat Heinsius – dan al enige jaren geleden – verhuisd is naar het Begijnhof. Daar heeft hij zijn intrek genomen in het huis dat voorheen P. Merula (gest. 1607) had bewoond. Wij zullen eerst de ligging van dit huis bepalen, en vervolgens vaststellen, wanneer Heinsius er heeft gewoond.

a. *De ligging.* Het *Schoorsteenboek* van 1606 (fol. 115r.-v.) telt op het Begijnhof, „beginnende aen de poort zuytwaerts oplopende” (dus vanaf het huidige toegangshek van de U.B. ongeveer, rechtsom binnen de hof) negen panden voordat het punt bereikt is waarvan het heet: „Hier wert het bruggetge overgesprongen.” Dit bruggetje lag over de voormalige „Donkere gracht”, die als verlengde van de Papengracht langs de westkant van Gravensteen en Pieterskerkhof liep, de Kloksteeg kruiste, het Begijnhof doorsneed en in het Rapenburg uitmondde ter hoogte van het huidige pand nr. 98, waar de wallekant nog altijd de overwulving in doorsnee te zien geeft. Het grachtje was in 1614 al geheel overwulfd, en staat op de kaart van Jan Dou van dat jaar aangegeven als „Graft onder de straet”.^[26] Maar in 1606 restte er op het Begijnhof in elk geval nog een brugje. Daar de Donkere gracht dwars onder de Faliede Bagijnenkerk doorliep en de zuidelijke zijmuur daarvan kruiste ter hoogte van de vijfde travee gerekend vanaf het koor, zijnde de derde (thans de eerste nog resterende) travee vanaf de voorkant,^[27] is de positie van het brugje duidelijk: het lag vlak ten zuiden van genoemde travee en vormde de verbinding tussen het plein voor de kerk en het Begijnhof beoosten de gracht.

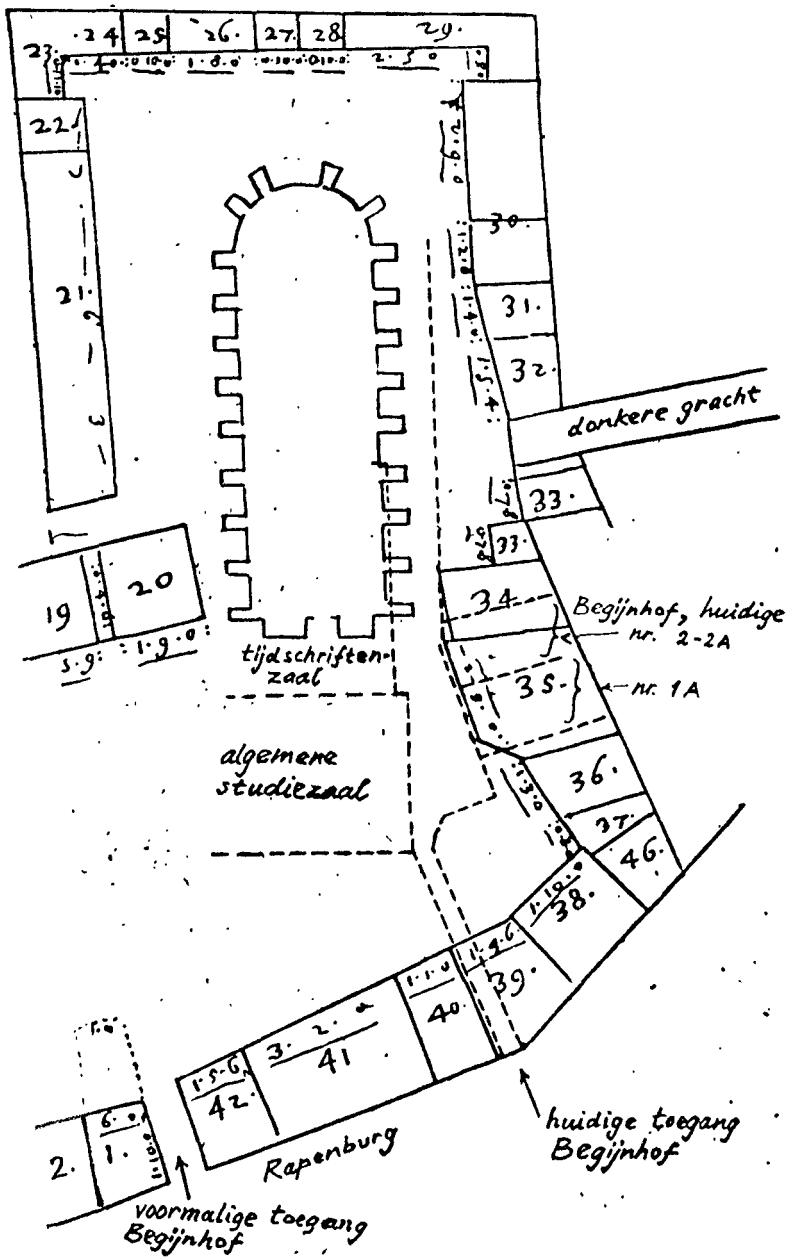
Merula nu woonde blijkens het *Schoorsteenboek* in het tweede en derde huis vóór het bruggetje. Hoe deze huizen lagen is geheel duidelijk uit de plattegrond gereproduceerd bij W. Pleyte, *Leiden voor 300 jaren en thans*, kaart 8,^[28] fotografisch afgebeeld in het *Leids Jaarboekje* 27 (1934/5), tegenover p. 72, en vereenvoudigd nagetekend door Hugo van Oerle in zijn *Oud Leiden* (Heemschutserie 37), Amsterdam 1943, p. 39. Op die plattegrond moeten het, welgeteld, de percelen 34 en 35 zijn. Merula's huizen lagen dus in de zuidelijke huizenrij van het hof, en daarin ter hoogte van de voorzijde van de kerk. Dat het inderdaad de door berekening gevonden huizen 34 en 35 zijn die Merula bewoonde, blijkt tenslotte zonder meer uit de kasboeken van het Begijnhof, waarin men bv. de huuropbrengst verrekend vindt „vande huysse geteyckent met de Nrs. xxxiiii ende xxxv dewelcke bewoont zijn geweest by Dr. Paulus Merula”.^[29] Op de kaart van Pieter Bast (1600)^[30] ziet men direct ten zuiden van de voorgevel van de kerk (op de kaart rechts daarvan) een wat onregelmatig rijtje huizen, waarvan dat ter hoogte van de voormuur van de kerk (op de kaart precies rechts van de ingang der kerk) een duidelijk hoger dak

heeft dan de huizen ter weerszijden. Onder dat dak moeten Merula en Heinsius gehuisd hebben. Om te bepalen, hoe de toestand van het Begijnhof van begin zestiende eeuw zich verhoudt tot de huidige situatie aldaar, hebben wij een micronegatief van een nauwkeurige moderne kaart van U.B.-Begijnhof[31] op corresponderende schaal geprojecteerd over de plattegrond van het Begijnhof bij Pleyte. Het bleek ons, dat waar nu het Begijnhof opzij van de Algemene Studiezaal der U.B. een pleintje vormt, de rooilijn van het huidige pand Begijnhof nr. 1A-2A samenvalt met die van het pand 35 van Merula en Heinsius. Hoe de huidige en de oude plattegrond op elkaar passen moge overigens blijken uit bijgaande tekening (afb. 1). Globaal kan men concluderen, dat thans Begijnhof 1A-2A het grootste deel beslaat van de oude percelen 34 en 35.

b. Wanneer verhuisde Heinsius naar en van het Begijnhof? Dat Heinsius op 9 mei 1618 al „eenige jaren lang op den Bagijnhof gewoont heeft in de huysinge, die te voren by D. D. Merula sal. werde beseten”, vermelden de acta van de curatorenvergadering van die dag.[32] Dat die „eenige jaren” de vier jaren van mei 1614 tot mei 1618 waren, blijkt uit twee dingen. Ten eerste besluiten de curatoren de 9de mei 1618, dat de huishuur welke Heinsius voor zijn huis aan het Begijnhof nooit had voldaan „by den rentmr. van de Univ. betaelt sal worden aen de Regenten van den Bagijnhof”, en wel „de somme van f 250”. Nu rest ons nog het kasboek van de Regenten van het hof,[33] waarin inderdaad die f 250 geboekt staan als ontvangens „uit handen van Mr. Clemens van Baersdorp als Rentmeester vande Universiteyt”. Maar tevens blijkt uit deze boekhouding, dat de huizen 34 en 35 samen f 126 huur 's jaars deden, dat de stad het ene huis voor haar rekening nam en de curatoren de andere helft, en dat dus de f 250 van curatoren dienden als de door de curatoren verschuldigde helft van de totale huishuur over de vier jaren „gevallen den laetsten Aprilis annis 15. 16 ende 1617 1618”. Daar $\frac{1}{2} \times 4 \times f$ 126 niet f 250, maar f 252 is, verbaast het niet, in de kantlijn „de twee gulden te cort ontfangen” aangetekend te vinden. Maar uitgezonderd deze f 2, betalen de curatoren toch Heinsius' huur vanaf mei 1614.

Ten tweede evenwel luidt een aantekening op dezelfde rekening, dat voor het huis van dr. Merula zaliger „t Jaer huysr 1614 by die van gerechte is geremitteert” (kwijt gescholden), en een voorgaande rekening[34] wijst uit, dat de weduwe Merula de huur heeft voldaan t/m april 1613. Heinsius' huur kan dus pas 1 mei 1614 zijn ingegaan. Dit wordt nog bevestigd door de inhoud van een besluit van curatoren der universiteit van 3 augustus 1613. Zij besluiten nl., „Scipio Gentilis te doen aanschrijven dat men hem (indien hij een benoeming tot professor te Leiden zal aanvaarden) sal vereeren met de bewoning van de huysinge, daar in D. Merula sa. gestorven is”. [35] Eind oktober 1613 bedankt Gentilis voor het op hem uitgebrachte beroep.[36] Eerst daarna kan Merula's woning ter beschikking zijn gekomen van Heinsius: begin of voorjaar 1614.

Volgens de rekeningen van het Begijnhof opgemaakt in 1624 hadden de huizen 34 en 35 in de jaren 1619, 1620 en 1621 „de moeye (tante) vande

Afb. 1. Plattegrond van het Begijnhof; oude en nieuwe toestand.

Heere professor Heinsius" als hoofdbewoonster, en in 1622, 1623 en 1624 Heinsius zelf. Maar in 1624 betaalt Heinsius zelf de volle zes jaar huur en ongetwijfeld heeft hij dus die zes jaar in het dubbele huis op het Begijnhof gewoond, met een onderbreking van november 1618[37] t/m mei 1619, toen hij (met zijn vrouw) te Dordt verbleef voor het deelnemen aan de Synode.

Tenslotte volgt op de rekening van 1619-1624 die van 1625-1630.[38] Hierin staat uitdrukkelijk, dat de huizen 34 en 35 „eerst bewoont syn geweest by de Edele Professor Heynsius, den Jaren 1625 ende 1626 ende daarnaest by de Edele Professor Burgersdyck de Jaren 1627, 1628, 1629 ende 1630". De huur over 1625 en 1626 blijkt reeds vóór 1630 te zijn geëind, waarschijnlijk toen Heinsius de huizen aan het Begijnhof in 1626 verliet.[39]

Het gemak van zijn woning op het Begijnhof is voor Heinsius ongetwijfeld de omstandigheid geweest, dat zij slechts enkele stappen verwijderd lag van de toegang tot de Begijnenkerk, waarin de bibliotheek van de universiteit gevestigd was. Heinsius was in 1607 Merula als bibliothecaris opgevolgd, en behield die functie tot zijn dood in 1655.[40] — A. Rademaker's prent *Gesigt van Falide Bagijnhof en Engelsche Kerk*,[41] die in sommige details controleerbaar natuurgetrouw is, verraadt dat reeds tegen 1732 de huizen rechts van de kerk niet meer die waren, waarin Heinsius had gewoond.

10. 1626-1632. Adres onbekend *

Sellin meent,[42] dat Heinsius direct van het Begijnhof is verhuisd naar het Steenshuur, en legt verband tussen deze verhuizing en Heinsius' benoeming tot officieel geschiedschrijver van Holland en West-Friesland in 1627. Heinsius verliet echter het Begijnhof reeds in 1626 en zijn nieuwe functie kan daar dus moeilijk de aanleiding toe geweest zijn. Wij beschikken bovendien over twee getuigenissen die bewijzen, dat Heinsius pas veel later naar het Steenshuur is verhuisd. Ten eerste schrijft Heinsius op 18 april 1633 zelf aan Jac. Roverius, dat hij een nieuwe woning heeft moeten betrekken en o.a. daardoor niet eerder heeft kunnen terugschrijven.[43] Ten tweede excuseert Vinc. Fabricius zijn vaderlijke vriend Heinsius op 13 maart 1634 bij een derde voor het feit, dat Heinsius iets niet direct in zijn boekerij kon terugvinden, aangezien hij onlangs naar een andere woning verhuisd is en zijn ontelbare boeken daarbij in de war geraakt zijn.[44] Dat in deze brieven van 1633/4 inderdaad bedoeld wordt op de verhuizing naar het Steenshuur, is duidelijk uit het *Begraafboek* 6; daarin staat onder 16 september 1633 geregistreerd, dat op die dag in de Pieterskerk begraven werd de huisvrouw van professor Heinsius op het Steenshuur. Ermgard Rutgers was 12 september 1633 overleden.

Eerder dan begin 1633 zal Heinsius dus niet zijn nieuwe woning op het Steenshuur hebben betrokken. Waar hij van 1626 tot 1632 dan wel gewoond heeft, is ons onbekend.

* naar Claes N. boekbinder,
bij wie Ludovicus Friezen Borussus
zich laat inschrijven op 21 juli 1629.

11. *Begin 1633-februari 1655. Steenschuur, vermoedelijk nu Van der Werffpark*

Het in 1633 betrokken huis aan het Steenschuur[45] was gelegen „bij de Nieuwe brugge”. [46] Dit was de brug die de Nieuwsteeg over het water van het Steenschuur verbond met de Koepoortsgracht, die eerst in 1884 gedempt is en sindsdien Doezastraat heet. [47] Geen wonder dus, dat men tal van brieven aan Nicolaas Heinsius geadresseerd zal vinden met „op het Steenschuur, bij de Koepoortsgracht”, b.v. van J. F. Gronovius[48] en Vinc. Fabricius.[49] Uit de precisering „bij de Koepoortsgracht” mag men concluderen, dat de Heinsii aan de zuidkant van het Steenschuur woonden. Maar daarom hoeft Heinsius’ woning nog niet gestaan te hebben waar nu het Van der Werffpark de Nieuwsteegbrug nadert, maar kan zijn huis ook gelegen hebben waar nu het Heilige Geest- of Cornelis Sprongh-hof langs het Rapenburg ligt. [50] De laatste localisering is echter minder waarschijnlijk, omdat huize Heinsius dan van de Nieuwe brugge nog gescheiden zou zijn geweest door de brug over de Koepoortsgracht, waardoor de aanduiding „bij de Nieuwe brugge” minder *to the point* zou zijn geweest. Liever denke men dus aan een pand waarvan de grond nu tot het Van der Werffpark behoort, en dat niet ver van de plaats lag waar nu de Nieuwsteegbrug ligt. Dat dit huis, waarin Heinsius maar enkele maanden met zijn vrouw heeft gewoond maar waarin hij de 22 jaar van zijn weduwnaarschap is blijven wonen, niet preciezer kan worden gelocaliseerd, is daarvan het gevolg, dat Heinsius het niet bezat, maar huurde. In de *Bonboeken* van West-Nieuwland en Zevenhuizen laat Heinsius zich niet als eigenaar of koper van een huis op het Steenschuur vinden. [51] In 1652 en 1653 slaat het *Kohier op de 200ste penning* Daniël Heinsius wel aan voor f 150 ’s jaars, maar hij staat daar (in beide kohiers op fol. 9r.) geregistreerd als „gequalificeerde”, dus niet op huisadres. De ligging van Heinsius’ laatste woning kan daardoor tot dusver slechts bij benadering bepaald worden. Of dit huis in 1807 nog bestond en pas ten gevolge van de ramp van dat jaar is verdwenen, zoals Sellin onderstelt, valt evenmin te zeggen.

12. *4 maart 1655. Pieterskerk, kruiskerk (transept) 122*

Op 25 februari 1655 is Daniël Heinsius 74 jaar oud in zijn woning op het Steenschuur overleden. De begrafenis vond op 4 maart plaats in de Pieterskerk, zoals het stedelijk *Begraafboek* 9[52] meedeelt. De biografen van Heinsius geven over zijn begrafenis en graf overigens geen of onjuiste inlichtingen. A. Angz. Angillis schrijft, [53] naar een mededeling van Rammelman Elzevier, dat men in de achttiende eeuw „zijn zerksteen nog mogt beschouwen; maar de Sans-culottes van 1795 hebben alles weggespoeld”. Echter, men kan wel degelijk ook thans nog Heinsius’ zerk beschouwen; de Franse revolutie had ernstiger gevolgen voor de heraldische decoratie der graven dan voor hun positie. Dié is pas bij werkzaamheden in de negentiende en twintigste eeuw verstoord. Ter Horst volstaat met het aanhalen

van Angelis.[54] Sellin heeft als eerste het archivalisch gegeven aangevoerd uit boven genoemd *Begraafboek* van de stad Leiden, maar daaraan toegevoegd: „De archieven van de kerk bevatten blijkbaar geen gegevens over zijn begrafenis.”[55] In werkelijkheid bevat het voormalig Archief van de Kerkvoogdij, nu opgenomen in het Gemeente-Archief, verscheidene belangrijke documenten die ons over Heinsius' begrafenis nauwkeurig inlichten.

(a.) Allereerst vermeldt het *Journal*[56] van de Pieterskerk onder de begravingen van 1 tot 8 maart 1655: „open. Professor Heinsius. 4-0-0”. Deze opgave impliceert, dat Heinsius begraven werd, niet in een huurgraf, maar in een „eigen” graf, dat bij wijze van spreken maar *geopend* behoefde te worden voor gebruik en geen huurprocedure vereiste. Ook lijkt volgens deze vermelding zijn begrafenis geen bijzonder dure geweest te zijn: voor f 4 kan zij niet in het „dure” koor hebben plaats gehad, waar de voornamen hun laatste rustplaats vonden.

(b.) Voorts zijn wij zo gelukkig, als de uitdrukking geoorloofd is, in het Archief nog te kunnen beschikken over het zgn. „begrabriefje”,[57] dat grafmaker Huych Janse van Soest over de door hem van 28 februari tot 6 maart 1655 in de Pieterskerk geregelde begrafenissen heeft opgemaakt. Een foto ervan gaat hierbij. Voor zover dit briefje op Heinsius betrekking heeft citeren wij het hier volledig:

„cruys kerck no. 122. open. heer proffester daniel heinsius — 4-0-0
voor het laet comen — 12-0-0
vant luyen van half elf tot by vieren — 18-0-0.”[58]

1655. 21 febr. Pieterkerck met het kerck doods 10 doods
tot 6 maart
met muel p-10. Binger hint van Jan van Soest — 4-0-0
cruys kerck no 122. open heer proffester daniel heinsius — 4-0-0
voor het laet comen — 12-0-0
vant luyen van half elf tot by vieren 18-0-0
soest punt 69 — Binger hint van pieter pieterse voor mij 9-0-0
Binger — aulse van 31-0-0
1655

Afb 2 Het „begrabriefje”.

Heinsius werd dan wel niet in het voornaamste deel van de kerk begraven, zijn begrafenis kreeg op andere manier het nodige cachet. Niet alleen luidde een respectabel deel van de dag de kerkklok – de hoogste post

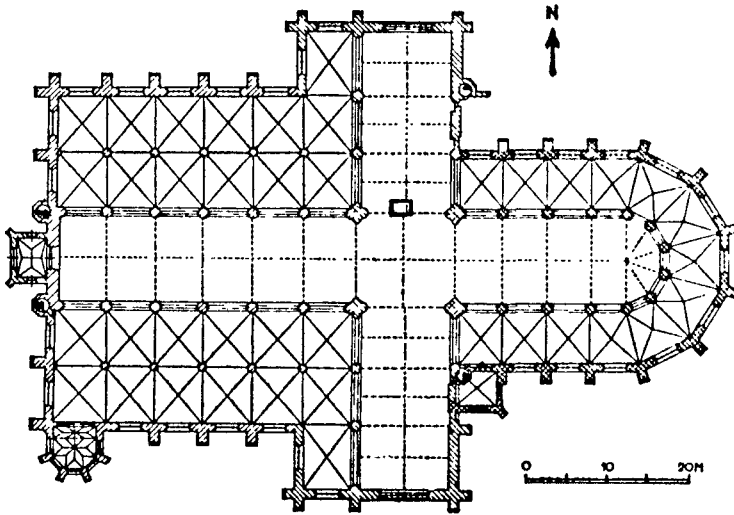
op de rekening! — , maar ook vond de plechtigheid plaats op een „kostbaar” uur van de dag, nl. na afloop van de meer gewone, goedkopere uren waarop begraven werd. „Voor het laet comen” diende een flinke som extra betaald te worden, zodat het late uur als vanzelf weer distinctie aan de ceremonie verleende. Tevens vertelt het begraafbriefje precies, in welk graf Heinsius is begraven: graf 122 in de kerk, dat is het transept, zijn westelijke zijbeuken niet meegerekend.

(c.) Van dit graf 122 vermeldt tenslotte *Grafboek* nr. 3 van de Pieterskerk (fol. 16r.): „Dit graff hebben kerckmeesteren vercocht aen Willem Goes ende overgesteld op den 29sten augusto 1644”, en *Grafboek* nr. 4, dat de eigendom van de graven van 1647 tot 1665 aangeeft, (fol. 35v.): „Willem Goes”.

Wanneer men thans in de Pieterskerk grafsteen 122 in het transept opzoekt — over de ligging straks meer —, dan blijkt het nummer 122 gebeiteld te staan op de linkerhelft van een brede „tweepersoons-”steen, op welks rechterhelft het nummer 127 staat. En als men door deze constatering geleid *Grafboek* nr. 3 nogmaals opslaat en nu op nr. 127 (fol. 16v.), blijkt daar inderdaad ook over graf 127 te staan: „Dit graff overgeset op Willem Goes . . . op den 29 augusti 1644”. Evenzo meldt *Grafboek* nr. 4 onder kruis-kerk 127 (fol. 37r): „Willem Goes”. Willem Goes was de echtgenoot van Daniëls dochter Lysbeth, [59] en heeft blijkbaar voor de begrafenis van zijn schoonvader zijn eigen graf ter beschikking gesteld. Volgens latere grafboeken is het graf nog lang in het bezit van de familie Goes gebleven.

De huidige plaats van de zerk 122/127 laat zich als volgt aanduiden. Zij ligt midden tussen de beide noordelijke kruispijlers en wel zo, dat haar zuidelijke rand (dit is de linker) ongeveer samenvalt met de lijn die kruising en noordtransept scheidt. (Zie tekening, afb. 2.)

Is dit ook haar oorspronkelijke positie? Er bestaat voor zover wij weten geen oude plattegrond die de ligging der graven in de Pieterskerk aangeeft, noch een moderne reconstructietekening. Wat eigen observatie ter plaatse leert is het volgende. Hoe groot de wanorde in de huidige opeenvolging der stenen ook is, een zekere systematiek is ook nu nog duidelijk herkenbaar. In de kerk was, complicaties daargelaten, de systematiek kennelijk tweeledig. 1. Van de zuidingang tot ter hoogte van de zuidelijke kooromgang lagen van zuid naar noord vier rijen van c. 14 graven, waarvan de eerste het dichtst bij de oostelijke zijmuur van het zuidtransept lag. In deze rijen werden de graven genummerd van zuid naar noord. Dit systeem speelt hier verder geen rol. 2. Vanaf genoemde kooromgang noordwaarts volgen kleinere rijtjes van 5 à 6 graven, maar hier geteld van oost naar west, dus van de treden van het koor naar het schip, of van de oostelijke zijmuur van het noordtransept naar de zijbeuk van dat noordtransept. Vooral in het noordtransept is van dit systeem veel bewaard: men vindt daar nog complete reeksen als 171, 172, 173, 174, en 180, 181, 182, 183, 184, en 185, 186, 187, 188, waarvan de nummers 171, 180 en 185 dus het oostelijkst liggen. Evenzo ligt vlak ten zuiden van de kruising nog van oost naar west 85, 86, 87, 88, en binnen de kruising treft men nog 117, 118,

Afb. 3. Positie van Heinsius' grafzerk.

119. Welnu, vlak ten noorden van de kruising liggen, als boven aangegeven, ook 121, 122, 123 nog naast elkaar van oost naar west. Ten oosten van 121 ligt een zerk zonder herkenbaar nummer en ten westen van 123 ligt, geheel misplaatst, zerk 167, terwijl op de eigenlijke plaats van 167 weer een andere verkeerde steen ligt (164).

Het vermoeden is gewettigd, dat Heinsius' graf ook oorspronkelijk in het midden van een volledige reeks van vijf gelegen heeft, bestaande uit de nummers (van oost naar west) 120, 121, 122, 123, 124. Tussen 121 en de koortreden ligt nl. slechts één graf, gedekt door de genoemde ongenummerde steen (misschien 120 ondersteboven?), en dat dit ene graf zeker 120 was is daaruit af te leiden, dat steen 119 geheel aan de westelijke overzijde van de kruising ligt, onder de n.w. kruispijler, en wel aan het eind van het goed geconserveerde reeksje 117, 118, 119. Graf 120 moet daarom wel direct aan de voet van de koortreden hebben gelegen en aldus het eerste graf zijn geweest van de reeks 120, 121, 122, 123, 124. Daarin is Heinsius' graf 122 het middelste. Veel oostelijker of westelijker dan de zerk nu ligt kan zij oorspronkelijk dus niet hebben gelegen.

Ook kan het graf niet veel zuidelijker of noordelijker hebben gelegen. De hele kruiskerk telt nl. ongeveer 210 graven. Ten noorden van de reeks 120-124 moeten dus c. 86 graven hebben gelegen. Dit aantal treft men er inderdaad bij benadering aan. Heel precies valt de juiste positie van graf 122 op de noord-zuid-as van de kruiskerk niet meer na te rekenen, omdat de zerken sterk variëren in omvang, veel zerken geen of geen leesbaar nummer meer vertonen, een aantal zerken „verknijpt” is en de oude indeling van het grafveld ontwricht is door de oprichting van monumenten langs de

oostelijke transeptmuur Toch zal het complex 121, 122, 123, met 127 vast aan 122, en 126 nog correct vlak ten noorden van 121 (¹), eerder bijdragen tot de localisering van nu spoorloze graven, dan dat het aan elke mogelijkheid tot orientatie in de kruiskerk zal doen wanhopen

Anders gezegd wie meent, dat waar nu in het transept van de Pieterskerk zerk 122 ligt, de zwerftocht van Daniel Heinsius geëindigd is, die is er niet meters naast

AANTEKENINGEN

De Staf van de Gemeentelijke Archiefdienst te Leiden komt grote dank toe voor de vriendelijke en bijzonder deskundige hulp de auteur geboden bij zijn voorbereidingen Van dit opstel zijn inhoud en formulering op verscheidene plaatsen verbeterd naar aanleiding van kritiek van R Breugelmans, Leiden, die zo goed was het manuscript door te nemen

1 Zie B A van Proosdij, „*Two Thunder clouds, Closing in Conflict*”, Leiden 1954, p 17 en 34 Ten onrechte is deze studie niet vermeld in de „Opgave van de belangrijkste gelegenheids literatuur in Bijlage 2 bij het *Eindrappport commissie Eeuwfeest 1975* gepubliceerd in *Acta et Agenda extra* van 16 11 72, p 4

2 Leiden-Londen 1968, p 253 4

3 Leiden, Bibliotheek der Rijksuniversiteit, Afdeling Westerse Handschriften, Archieven van Senaat en Faculteiten (dit alles wordt verder afgekort als A S F), Inv No 7, p 123 Over dit eerste Leidse adres van Heinsius geen mededeling bij Sellin

3a Over Heinsius' studievriend Crucius, zie D J H ter Horst, *Janet Heinsius, 1580 1655*, Utrecht 1934, p 15

4 A S F 24, fol 11v Ook over dit adres geen mededeling bij Sellin

5 A S F 286, fol 86v

6 Leiden, Gemeentelijke Archiefdienst, (verder afgekort als G A), kerkelijk ondertrouw register 1575 1710, C, fol 72v, (klapper 138)

7 G A, *Poorterboek* onder 20 Juny 1594, fol 104r

8 G A, *Schoorsteengeld 1606* onder Zevenhuizen, fol 119r

8a Hetzelfde huis had Lievens al in 1601, *Oudbelastingboek A 1*, fol 190v

9 *Ed W Pleyte, Leiden voor 300 jaren en thans*, Leiden 1874, kaart 8

10 In *Illustrus Academia Lugd Batava*, L B 1613

11 Sellin noteert p 15, n 1 correct Heinsius' inschrijving op 11 oktober 1600, maar voegt er de daarmee strijdige opmerking aan toe, „dat gedurende 1600 Heinsius tot december niet aan de universiteit was” Dit is zijn onjuiste conclusie uit de reeks getallen 12 / 1 1 3 / 2 1 / 3 3 achter Heinsius' naam in de recensie van 1601 (*met 1600!*) in A S F 25, fol 13r

12 A S F 7, p 147

13 Sellin schrijft, p 15, dat het mogelijk een bijzondere gunst was, dat Heinsius bij de Raphaelengu zijn intrek mocht nemen, daar de Raphaelengu gemeenlijk niet aan studenten schijnen te hebben verhuurd Dit is onjuist men vindt herhaaldelijk studenten ingeschreven die bij de Raphaelengu inwoonden

14 A S F 25, ongefoleerd, fol 13r

15 A S F 286, fol 152v

16 G A, *Schoorsteengeld 1606* onder Burgstreng, fol 276v A S F 7, p 172, 18 juli 1602, noemt „Hubert Bruyn Schipper op den Rijn”

17 A S F 286, fol 198r

18 A S F 286, fol 189v

19 Molhuysen, *Bronnen tot de Geschiedenis der Leidsche Universitet I*, 's Gravenhage 1913, p 142 en 139

20 A S F 26, ongefoleerd, fol 38v

21 Leiden, U B, MS B P G 77, fasc 1, no 2, 4 en 5, ook gepubliceerd in dl I van P C Molhuysen's editie van de *Briefwisseling van Grotius*, zie n 23

22 G L Driessen, *Leidsche Straatnamen historisch toegelicht*, p 125

- 23 Leiden, U B , MS B P G 77, fasc 1, no 7 Molhuysen, *Briefwisseling van Grotius I*, 's Gravenhage 1928, no 40
- 24 Leiden, U B , MS B P G 77, fasc 1, no 57 Molhuysen, *Briefwisseling van Grotius I*, no 151 Per vergissing dateert Sellin, p 253, deze brief op 8 december
- 25 MS Monacensis lat 10369 (= Camerar 19), fol 236v Over dit adres op het Rapenburg/ Steenshuur geen mededeling bij Sellin
- 26 Geometrische Grondt Caerte der stad Leyden met alle sijne Straten ende wateren ghemaect bij Mr Ian Pz Dou 1614
- 27 Ten onrechte heeft de kerk op verscheidene oude plattegronden acht traveeën, zo ook op de bij Pleyte gereproduceerde plattegrond, toegevoegd aan zijn kaart 8, die ten grondslag ligt aan ons lijncliche 1
- 28 Leiden 1874 Per vergissing wijst P Sellin, p 253, de bedoelde huizen aan op kaart 8 in het „Stratenboek van Salomon Davidsz van Dulmenhorst” In het echte *Chaeribouc van Straten binnen deser Stadt Leyden, by Mr Salomon Davidssoon van Dulmanhorst* (G A , Secretarie Archief 1575-1851, inv nr 4481) ontbreekt nl op kaart 8 de plattegrond van het Begijnhof
- 29 G A , Archieven der Hofjes, Begijnhof inv nr 23b, rekening 1613-1617, fol 14r
- 30 Een reproductie ervan achterin H Kleibrink en R Spruit, *Leiden een Hollandse Erfenis*, Leiden 1972, zie ook afb 6 daar, en (voor een nuttig fragment) in Sellin, Plate I De tekstpassage laat zich ook volgen aan de hand van de (in reproductie wijd verbreide) kaart van J Blaeu, 1649
- 31 Leiden, U B , loge Hr Spermon, bureau telefoniste, geldkist, micronegatief met legende „Rijksuniversiteit te Leiden Situatie Bibliotheekgebouw Sectie 9”
- 32 Molhuysen, *Bronnen*, II, p 80 81, geciteerd bij Ter Horst, *a w* , p 84
- 33 Het document vermeld in n 29 Hoewel deze rekening werd opgemaakt in 1617 is blijkens correcties in de tekst het op de huizen 34 en 35 betrekking hebbende gedeelte pas in mei 1618 afgehandeld
- 34 Begijnhof inv nr 23b, rekening 1606 1613
- 35 Molhuysen, *Bronnen* II, p 49
- 36 Molhuysen, *Bronnen* II, p '65- '67
- 37 Sellin, p 254, meent, dat Heinsius al naar Dordt vertrokken was toen de curatoren tot betaling van zijn achterstallige huur besloten Dit besluit dateert Sellin op p 254, r 6 per ongeluk in „May, 1619” bedoeld is 8 mei 1618 Maar dat Heinsius toen al naar Dordt was, in onwaarschijnlijk, omdat de Synode pas in november begon (een half jaar na het besluit van Curatoren¹⁾, en onmogelijk, omdat Heinsius nog de acta schreef van de senaatsvergadering van 19 september 1618 Dat de acta der curatoren op 9 mei 1618 melden, dat Heinsius „nu van woonplaatse is verandert” (Ter Horst, p 84), schijnt op een misverstand bij de curatoren of hun secretaris te berusten
- 38 G A , Archieven der Hofjes, Begijnhof inv nr 24a, rekening 1625 1634, fol 10v 11r Sellin gebruikt gegevens uit deze rekening, maar citeert haar niet
- 39 Sellin's opmerking, „dat Heinsius zelf erin (nl in huis 34 35) woonde tot 1627” (p 253), kan dus moeilijk juist zijn — Het stemt overigens met hetgeen we weten overeen, dat het *Hoofdgeld 1622*, onder Zevenhuizen, fol 35r , Heinsius met zijn vrouw Ermgart Rutgers en hun kinderen Claes en Lysbet registreert op het „Faliydebagijn hoff” (fol 33r)
- 40 Over de relatie tussen universiteit en Begijnhof handelde mejuffrouw mr Annie Versprille, „Het Groote — of St Agnietenbegijnhof”, *Jaarboekje voor Leiden*, 27 (1934/5), vooral p 82 85
- 41 A Rademaker, *Rhynlands fraaiste Gezichten* , Amsterdam 1732, nr 87 Vgl de tekening uit 1783 bij P C Molhuysen, *Geschiedenis der Universteits Bibliotheek te Leiden*, p 16
- 42 P 254
- 43 Leiden, U B , MS Pap 2 Ter Horst, *a w* , p 120 „Als je het relaas van al mijn moeilijkheden hoort, zal het je niet verwonderen, dat ik je zo lang op antwoord heb laten wachten Nauwelijks van mijn ziekte genezen, zag ik mij genoodzaakt, mijn hele boekery over te brengen, en te verhuizen Nauwelijks had ik mijn nieuwe huis betrokken, of ik stootte vreselijk mijn been ”

- 44 Vinc Fabricii *Orationes, dissertationes, epistolae*, Francofurti & Lipsiae 1685, p 302 „Aangezien hij (Heinsius) echter onlangs naar een andere woning verhuisd is, zijn zijn talrijke, ja ontelbare boeken wat in de war geraakt ”
- 45 Men kan, met bv G L Driessen, spreken van „het Steenschuur”, maar ook, met bv L C J Roozen, van „de Steenschuur” beide is ingeburgerd Eenmaal heeft Roozen het dilemma gevoeld en geschreven „De Christ Gereformeerde Kerk aan de of het Steenschuur ”?, *Dit is Leiden*, Leiden 1948², p 245
- 46 F F Blok, *Nicolaas Heinsius in dienst van Christma van Zweden*, Delft 1949, p 23
- 47 G L Driessen, *Openbare werken der Stad Leiden gedurende den loop der 15de en vroegere eeuwen* (getypt, G A), p 29, no 6
- 48 Leiden, U B , MS Burm F 10, d d 23 2 1637
- 49 Leiden, U B , MS B P L 1920, d d 2 6 1638
- 50 In dit geval zou F F Blok zich niet helemaal vergist hebben, toen hij Heinsius zag vereenzamen „in het huis op het Rapenburg”, *a w*, p 25
- 51 Heinsius heeft wel huizen bezeten te Dordrecht, zie zijn brief aan curatoren d d 29 11 1637 gepubliceerd door A Angz Angillis in *De Dietsche Warande* 6 (1864), p 32
- 52 Dit is het *Negende Register van de overledene Personen begraven binnen Leyden, begonnen den 19 Augustij 1646*, fol 312r „Heer professor Heinsius Steenschuyr”
- 53 „Damiel Heins, Hoogleraar en Dichter”, *De Dietsche Warande* 6 (1864), p 7-44 en 421 450, spec p 41
- 54 *A w*, p 148
- 55 *A w*, p 65, n 2
- 56 Thans dus in G A , voorheen Arch van de Kerkvoogdij Inv no 035
- 57 Begraafbrief Pieterskerk 28 febr 6 mrt 1655
- 58 Voor niet-Leidse lezers zij aangekend, dat de hypercorrecte uitspraak „pre ” of „profester” zich ook nu nog van genuien Leidse lippen laat optekenen
- 59 Kerkelyk Ondertrouwregister 1575-1710, M, fol 190v (klapper 64) op 27 maart 1641 zijn ondertrouwd Goes, Mr Willem, geboren te Leiden, schepen van deze stad, wonende op de Mare, geassisteerd met Robbrecht van Rossum, oudburgemeester van Leiden, en Elisabeth Heyns, geboren te Leiden, wonende op het Steenschuur, geassisteerd met Cathalina Heyns, „haar moeye, aldaar”

SUPPLEMENTAIRE AANTEKENING OVER DE LEIDSE ADRESSEN VAN SALMASIUS

Benutzen wij de gelegenheid om in het kort een misverstand over de Leidse adressen van Cl Salmasius, Hemsius' aartsvijand sinds 1633, weg te nemen Salmasius zou, volgens een veronderstelling van P C Molhuysen, *Geschiedenis der Universiteitsbibliotheek*, p 25, n 1, gevolgd door Sellin, *a w*, p 39, evenals Heinsius gewoond hebben op het Begijnhof Uit de Resoluties van Curatoren van 9 februari en 15 november 1632 blijkt echter, dat Salmasius vanaf zijn komst te Leiden (1632) gehuisvest was in de Commandantij, op die plaats is nu het Prentenkabinet, Kloksteeg 23, gevestigd Na verblijf van ongeveer drie jaar in Frankrijk nam Salmasius eind 1643 zijn intrek in het ~~Hof van Zessen~~, een complex tussen Rapenburg en Papengracht, op die plaats ligt nu het Museum van Oudheden (Een uitvoerige en rijk geïllustreerde studie over dit Hof van Zessen verscheen in het *Leids Jaarboekje* 37 (1945), p 74-94, van de hand van C J Kortenbach) Vanaf 1650 heeft Salmasius daar ten gevolge van zijn reizen naar Zweden en Zuid-Nederland nog slechts weinig gewoond Hij stierf in 1653 te Spa

ILLUSTRATIES

Afb 1 Bij paragraaf 9 a

Oude en nieuwe toestand Begijnhof De ononderbroken lijnen zijn gereproduceerd naar de plattegrond van voor 1600 Ten onrechte zijn de zijmuren van de kerk in acht traveeën verdeeld, in plaats van in zeven In de panden 34-35 woonde Heinsius van 1614 tot 1626 De onderbroken lijnen geven de huidige rooilijnen van Begijnhof en U B weer Waar oude en nieuwe rooilijnen samenvallen zijn zij naast elkaar getekend

Afb 2 Bij paragraaf 12 (b)

Begraafbrief Pieterskerk 28 februari – 6 maart 1657, nu in het Gemeente-Archief te Leiden
Op de tweede tot vierde regel van onderen staat de begrafenis van Daniel Heinsius geboekt

Afb 3 Bij paragraaf 12

Huidige positie van Heinsius' grafzerk in de Pieterskerk. Het rechthoekje benoorden de kruising geeft de positie van de zerk aan. Gereproduceerd naar *Kunstreisboek voor Nederland* samengesteld in opdracht van de Rijkscommissie voor de monumentenbeschrijving, Amsterdam 1969, p. 117

Prinsenhof